

Nyomozástámogatás - bűnügyi profilalkotás

HEGEDŰS Gábor¹

Jelen publikáció olyan témával foglalkozik, amely módszer eredményessége és alkalmazhatósága nagyban megosztja a gyakorlati szakemberek véleményét. E módszer egy bűnügyi elemző-értékelő tevékenység, amely segít leszűkíteni a lehetséges elkövetők körét, amellyel elősegíti a nyomozás további folyamatát és annak lehetséges irányát, tehát nyomozás-támogató szerepe van. Olyan esetekben, amelyeknél egyrészt sorozatjellegről beszélhetünk, másrészt pedig nem ismert az elkövető.

Kulcsszavak: betöréses lopás, bűnügyi profilalkotás, tetthelyelemzés, elkövetési módszer, elkövetői névjegy

A profilalkotás elméleti háttere

A profilalkotás egy elemző-értékelő tevékenység, amely olyan deliktumok esetén alkalmazható, amelyben egyrészt nagy társadalmi nyomás alá helyeződik a rendőrség és ezen keresztül az igazságszolgáltatási szervek. Másrészt ehhez kapcsolva pedig az érintettek és környezetük biztonságérzetének romlását idézi elő, illetve össztársadalmi jelentősége van, így a sorozatban elkövetett súlyos bűncselekményeknél, mint a gyilkosság, nemi erőszak, gyermekrablás, gyújtogatás, az erőszakos vagyron elleni bűncselekmény kapcsán pedig a rablás és zsarolás büntetnének megvalósításakor alkalmazható. Jellemzően olyan bűncselekmények esetén használható, amelyek úgynevezett helyszínes bűncselekmények, hiszen a helyszíni tevékenységből, a tetthely elemzésével vonhatók le következtetések az elkövető személyiségéről. Jellemzően az Egyesült Államokban, de számtalan európai országban is alkalmazzák már, így különösen Nagy-Britanniában, Franciaországban. Megjegyezném, hogy az USA-ban már egyre több bűncselekmény esetén használják, így a terrorizmus ellen vívott küzdelemben és a napjaink egyik legnagyobb kihívását jelentő kiberbűnözés esetén is. A profilalkotás lényegét tekintve olyan jellemzőket ad meg az elkövetőről és a cselekményéről, amely szerint a látókörbe került személyek köréből kiválasztható, leszűkíthető a gyanúsítottak köre. Mindezt olyan metódus alapján, ahol az adott bűncselekmény kapcsán

¹ HEGEDŰS Gábor, r. főtörzsőrmester, nyomozó, Budapesti Rendőr-főkapitányság, XV. kerületi Rendőrkapitányság/Bűnügyi Osztály, Bűnüldözési Alosztály
Gábor HEGEDŰS police company sergeant major, criminal officer. Budapest Police Headquarters, XV. District Police Station, Criminal Department, Law Enforcement Subdivision
ORCID: 0000-0001-5890-1977, hegeda56@gmail.com

a megismert nyomok, információk, adatok, illetve a rendelkezésre álló bizonyítékok hatékonyabb felhasználását segíti. A profilalkotás célja egy egyéni bűnözői profil létrehozása, tehát konkrét bűncselekményre vonatkozóan plauzibilis jellemzők együttes meghatározása.

A magatartást, következképpen a cselekvést gondolataink által irányítjuk, tehát a tevékenységből és a habitusból konstatálhatók az egyénre jellemző tulajdonságok; az elkövetői profil elkészítésénél az FBI a következő alaptézisből indul ki, az ember a gondolatain keresztül irányítja tetteit, magatartását, vagyis az egyén ismert viselkedéséből az elkövető személyiségjegyeire vonatkozó következtetések állapíthatók meg. Ez a fő szabály, amely szerint az Amerikai Egyesült Államok viselkedéskutató-egysége dolgozik. A helyszíni szemle során a tetthelyet analizálni kell és kulcsingereket megállapítani, amelyből determinálható az elkövető személyiségstruktúrája. „Thomas Müller szerint az elkövető gondolkodásmódjának megismerésén keresztül válik csak érthetővé a látszólag »ok nélküli« cselekedet valódi oka.”²

E bűnügyi elemző-értékelő tevékenység által más megvilágításba helyezhető a bűnüldöző szervek felderítő tevékenysége. E módszer célszerűsége egyrészt abban rejlik, hogy a nyomozás tervezését, szervezését és a felderítés-bizonyítás között eltelt időt – ami egyébként is az egyik legnagyobb ellensége a nyomozó hatóságoknak – lerövidítené. Ennek következményeképpen „lépéselőnybe” kerülhetne a bűnüldözés a bűnelkövetőkkel szemben és még hatékonyabb fellépést eredményezne, másrészt a bűnelkövetők számára teljesen ismeretlen (mai módszereket már ismerik a profi elkövetők).

A betöréses lopás

A mindenkori bűnügyi helyzet meghatározásában az egyik legnehezebb kérdéskör az adott ország állampolgárainak élete és vagyonbiztonsága. Az állampolgárok főként az erőszakos bűncselekmények és a vagyon elleni bűnözés alapján vonnak le következtetéseket a közbiztonsági helyzetre, és ítélik meg az igazságszolgáltatási szervek, de főként a rendőrség munkáját. Kijelenthetjük, hogy az állampolgári kriminalitási érzékenységi küszöbszint e vonatkozásban a legmagasabb.³ A vagyonbiztonság keretein belül kiemelkedő helyet foglal el a betöréses lopás és az azzal okozott kárösszeg. Jelentőségét tovább növeli, hogy szinte minden esetben ismeretlen tettes ellen indul a nyomozás. Ezen bűncselekmények jelentős részét sorozatalkövetések jellemzik, így egy-egy elkövető több deliktumot is elkövet, tehát a látenciában maradt elkövetők számos esetben több bűncselekményért felelősek. A vagyon elleni bűncselekmények, azon belül a betöréses lopás esetén meg kell említeni, azon túlmenően, hogy vagyoni sérelmet okoz, sok esetben a sértettekben a félelem biztonságérzetük romlásához vezet, és ez negatív kihatással van a lakókörnyezetükre is.⁴

² Kiss (1995) 219.

³ Kó (2006) 335.

⁴ Bakóczy (2006) 191.

Betöréses lopások fontosságát két fő szempontból vizsgálhatjuk, egyrészt vagyoni sérelmet okoz, másrészt az érintettek és környezetük biztonságérzetének romlását idézi elő. Bár egyénekre van befolyásoló hatása, mégis össztársadalmi jelentősége van, hiszen saját érzéseiken, tapasztalataikon keresztül mérik a rendőrség és az igazságügyi szolgáltatási szervek munkáját. Jellemzően magas az elkövetési esetszám, amelynek alakulása függ a társadalmi-gazdasági és környezeti hatásoktól, így hol erősödnek, hol gyengülnek ezen társadalomra ható változások. Általában az elkövető személye ismeretlen. Ahhoz, hogy megoldást találjunk a problémára, első lépésben meg kell határozni a problémaköröket, amelyek gyakorlati tapasztalatok alapján a következők:

A bűnelkövető csoporton belül leosztott szerepek vannak, ehhez sok esetben szorosan kapcsolódik a jól szervezettség.

- Többnyire többszereplős és a csoport tagjai változnak, változhatnak.
- A hatáskör/illetékesség: „egy kézben” legyenek kezelhetők azok az adatok, amelyekből információk nyerhetők az adott ügyvel kapcsolatban, különös tekintettel a betöréses lopások során keletkezett adatokra vonatkozóan Magyarországon teljes területén.
- A különböző illetékességű területeken történő bűncselekmények rövidebb idő alatt legyenek összekapcsolva, amellyel jelentős időt lehetne nyerni, így az utazóbűnözőkkel szembeni fellépés is hatékonyabbá válna.
- A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a meglévő módszerek egyrészt jók, másrészt pont emiatt a „bűnözői kiismerés” miatt szükséges valami olyan módszer alkalmazása, ami kevésbé ismert az elkövetők körében.
- Mi az, ami indokolja a profilalkotás létjogosultságát? Egyrészt a felderítő tevékenység sikeresebbé tétele, másrészt pedig az elkövetők/bűnözői csoportok fejlődése miatt is arra kell hogy ösztönözze a nyomozó hatóságokat, hogy fejlesszék a már meglévő eszköztárat, és más megvilágításból is elemezzenek egy-egy bűncselekményt. Problémát jelent továbbá a rendőri szervek munkájának megosztottsága is: az esetleges ügyek prioritása, amelyek miatt egy-egy azonnali ügy túlságosan leköti az erőforrásokat, amiből amúgy sincs túl sok. Magát a profilalkotást valójában alkalmazzák a bűnüldözéssel foglalkozó kollegák, amit gyakorlati tapasztalataik és a rutin, emberismeret hív életre, de ennek nem tulajdonítanak akkora relevanciát, mint ami e területen rejlik. Sok esetben gondot jelent és a felderítő munka egyik problémája, hogy merre induljon el, merre kezdje keresni az elkövetőt, amikor semmilyen tárgyasult elváltozás nem marad az elkövetés helyén, a tanúk meghallgatása – ha egyáltalán vannak – kudarcba fullad, térfelügyelő kamerarendszer nem rögzített semmit, vagy a felvétel értékelhetetlen, a hasonló bűncselekmény miatt a látótérben lévő elkövetők nem köthetők a helyszínhez, egyszerűen úgy tűnik semmi kiindulási pont nincs. Akkor is van valami, hiszen a bűncselekményt és annak körülményeit az elkövető a saját belső késztetése által vezérelve követi el, tehát semmiképpen sem tanulható és kontrollálható. Azaz a bűnözők egymástól eltanul(hat)ják az elkövetési módszereket, de a helyszíni

tevékenység és a bűncselekmény előtt, alatt és után másképpen viselkednek, vagyis az adott személyiségnek, személyiségtípusnak megfelelően. Mindazonáltal mivel a gondolatainkon keresztül irányítjuk tetteinket, magatartásunkat.

Az emberi elme vizsgálatával többen is foglalkoztak annak komplexitása miatt, így szükséges, hogy e kérdést ne félvállról közelítsük meg, hanem annak részleteire kiterjedően, hiszen csak így érhető el a várható áttörés és alkotható meg egy elkövetőnek a profilja. Azokban az országokban, ahol használják, azt vallják, hogy minél több ügyet kell ismerni ahhoz, hogy gördülékenyen és megfelelő szinten tudják alkalmazni a profilalkotást. Sok szakember úgy véli, hogy nincs szükség ilyen jellegű munkára. Ezt én megcáfolnám, mivel számos esetben kérte már a rendőrség az FBI viselkedéskutató egységének a segítségét a nyomozás elősegítése érdekében. Ugyan nem minden esetben tudtak segíteni az itthoni nyomozásban, hiszen eltér a két ország mind kulturálisan, mind társadalmi berendezkedését tekintve, emiatt ugyanazokat az információkat más szűrőkön kellene vizsgálni, másrészt a nyomozás szervezését, tervezését is más megvilágításba helyezné, ami sok esetben megmozgatná az „állóvizet”.

Jelenleg is számos módszer, ajánlás áll rendelkezésre, viszont véleményem szerint a profilalkotás kiterjesztésével növekednének az eredményesen befejezett büntetőeljárás mutatók.

A betöréses lopás és a profilalkotás kapcsolata

Meggyőződésem, hogy a profilalkotás alkalmazhatósága kiterjeszthető az ismeretlen tettes által elkövetett betöréses lopás esetére is. Ismeretes, hogy az életellenes bűncselekmények során már sikeresen alkalmazzák a profilalkotást. Mind az életellenes, mind a betöréses lopás helyszínes bűncselekmény, és bár legyen szó bármilyen bűncselekményről, arról a sikeresség érdekében részletes adatokat kell gyűjteni. Ezekben az esetekben „könnyebb” az információszerzés, és ezeknek az adatoknak a megfelelő felhasználása alkalmas lehet arra, hogy a profilalkotás során az ismeretlen elkövető társadalmi státusza, külső jegyei és kriminalitása meghatározható legyen. Mindemellett ajánlott, hogy az információtúllépés elkerülése érdekében egy és ugyanazon csoport végezze a nyomozást, akik ismerik az ügy részleteit a letelejtől fogva, ezzel megakadályozva, hogy olyan információ és más bűncselekmény is a sorozatba kerüljön, amely csak látszólag illik a képbe. A helyszíni jellegzetességek, elváltozások meghatározzák az ember személyiségét, azok rendezettség, rendetlensége utal az egyénre. Mivel a közvetlen külső környezetünket a személyiségjegyeink szerint formáljuk, tehát igyekszünk a ránk legjellemzőbb módon kialakítani olyan közeget, ahol jól, biztonságban érezzük magunkat. Egy munkafolyamat előtt is megtervezzük, számításba vesszük a végrehajtás módját, idejét, a szükséges eszközöket, vagy adott esetben csak „hirtelen” gondolatától vezérelve kezdünk neki; ugyanígy tesz az elkövető is a bűncselekmény végrehajtásakor. A gondolataink által vezérelve irányítjuk magatartásunkat, tetteinket

és hajtjuk végre a cselekedeteinket, a tevékenységünkben pedig következtetés vonható le az egyéni jellemzőkre vonatkozóan. A vagyoni elleni bűncselekmények eredményesebb lezárása a rendőrség és az állampolgárok bizalmi viszonyát erősítené, ami tovább növelné a társadalom szubjektív biztonságérzetét.

A betöréses lopás „helyszínes” bűncselekmény, így kiindulási pont, amelynek alapja a helyszíni szemle és az abból származó adatokból levonható következtetések (például nyomok, elkövetési eszköz, mód). Alapos végrehajtást igényel, célja olyan adatok beszerzése, amelyek alkalmasak a tettes felderítésére és a cselekményének bizonyítására, mindezt persze a hatályos törvényi keretek között. A szemle során nemcsak közvetlenül észlelhető, hanem rejtett adatforrások is lehetnek, amelyek észrevétele részletes szemlét kíván. Az egyes felkutatott tárgyakat pedig további alapos szakértői vizsgálatnak kell alávetni, hogy teljes mértékben feltárjuk.⁵ Az adatforrásokban lévő információkat használható formába kell rendezni és teljes egészében ki kell használni. Adott esetben a legjelentéktelenebb, legapróbb adatból nyerhető olyan információ, amely eljuttat az elkövetőhöz.⁶ Az elkövetői profil elkészítéséhez nemcsak az fontos, hogy hogyan hatolt be az épületbe vagy az ahhoz tartozó bekerített helyre, hanem az is, hogy magát a környéket, utcákat, környező épületeket és mindent számításba véve, ami a helyszín horizontjában van, azt hogyan közelítette meg. Azt kell látni, észlelni, amit ő lát, tapasztal, haladva az objektum felé (annak védettsége, jellege, beláthatósági foka). Ezek azért is fontosak, mert az elkövető érkezése, távozása során fontos tárgy, nyom lehet ezeken a részeken, vagy elrejtetheti az eltulajdonított értékeket a környéken. Ezekből már leszűrhető, hogy mekkora kockázatot vállal, mennyire tapasztalt, mivel és – erre az eltulajdonított érték méretéből is tudunk következtetni – mekkora távolságból érkezhettek, volt-e, aki segítette a munkáját (például figyelő). Minél felkészültebb egy betörő, annál kevesebb tárgyi nyomot, elváltozást hagy maga után.⁷

A helyszíni elváltozások nem véletlenül felhalmozott dolgok és jelenségek sokasága, hanem azok egymáshoz szervesen kapcsolódnak. Egy absztrakt példával, a lakás berendezettsége, a tárgyak elhelyezése, mind-mind az egyén személyiségéből fakadó megtervezett folyamat része – ránk legjellemzőbb módon –, ugyanígy teszi ezt az elkövető is, ergo megtervezi a bűncselekmény mozzanatait, vagyis mit, hol, hogyan, mivel, milyen módon, mikor, miért fogja véghezvinni. Mindez hozzájárul a tettes pszichikai, technikai képességeinek megismeréséhez. Ezt bizonyítja, Dr. Dobos János megfogalmazásában: „valamilyen anyagi változásnak, materiális alapú észleletnek olyan tudati emlékképei, amelyek később előhívhatók, tükrözhetőek”.⁸ Továbbá a következő oksági kapcsolat John Stuart Mill angol közgazdász, filozófus szerint: „a valóságnak az a törvényszerűsége, hogy minden változásnak szükségképpen előidéző oka van, a jelenségek változását az ok vagy a szükséges feltételek idézik elő, az ok megelőzi az okozatot;

⁵ Tremmel et al. (2012) 78–104.

⁶ Lóczy (2011) 30–31.

⁷ Barta (1999) 19–24.

⁸ Barta (1999) 11.

a jelenség megszűnésének feltétele az ok vagy a hatás megszűnése”.⁹ Az, hogy a cselekvésünket a ránk legjellemzőbb módon és formában hajtjuk végre, tehát a tettekből következtethetünk az egyén tulajdonságaira; a következő megfogalmazás szerint: „[A]z elkövetési módszer esetén igaz, hogy különböző mennyiségben és minőségben, de a tettes mind pszichikai képességei, mind technikai képességei, mind pedig a sajátos elképzelései, kívánságai, céljai megnyilvánulnak.”¹⁰

Már Hans Gross (19. század), a modern „kriminalisztika atyja” úgy vélte, hogy az ismeretlen tettes által elkövetett lopások esetében is alkalmazható lehetne, főként a „helyszínen hagyott jellegzetes nyomok alapján”.¹¹ A helyszíni jellegzetességek, elváltozások meghatározzák az elkövető magatartását, viselkedését, ezekből pedig következtetések vonhatók le jelleméről, felkészültségéről. Maga a profilalkotás egy olyan módszer, ami úgy ad jellemrajzot az elkövetőről, hogy annak belső tulajdonságait ismeri meg a nyomozóhatóság egyfajta „személyiségterkép” formájában.

Elkövetési módszer és az elkövetői névjegy

Nagyon fontos, hogy elkülönítsünk egymástól két fogalmat, ez pedig a *modus operandi* és az elkövetői névjegy. A *modus operandi*, maga a bűncselekmény elkövetéséhez szükséges cselekmény, ha úgy tetszik a munkamódszer, amihez kitartóan és állhatatosan ragaszkodik az elkövető (persze a „szakmai” fejlődéssel számolnunk kell, például karrierbűnözők esetében). Az elkövetői névjegy elkészítéséhez eszköz a bűnügyi profilozás, amely a bűncselekmény előtt, alatti, utáni tevékenységet is számításba veszi, mindemellett nagyon fontos, hogy számol azokkal a helyszíni elváltozásokkal, amelyek nem szükséges elemei a bűncselekménynek. Az elkövető fantáziájára próbál fókuszálni, és ezen keresztül jellemrajzot adni róla. Az erőszakos sorozatjellegű elkövetés esetén az elkövető tettét a személyiségére jellemző módon, belső kényszer által vezérelve követi el. A betöréses lopások esetén a rendelkezésre álló eszközöket és körülményeket az elkövető szintén a személyiségére jellemző módon alkalmazza és alakítja. Gondoljunk csak például a San Fransiscó-i ösvény menti gyilkosra, aki a hétköznapi életben dadogással küzdött, ellenben a bűncselekmény elkövetésekor semmilyen beszédzavara nem volt, vagy Andrei Romanovich Chikatilora, aki a feleségével képtelen volt szexuális aktusra, ám az áldozatain, azok mellkasára képes volt önkielégítést végezni. A munkamódszer változhat, fejlődhet (megtanulhatja például a hengerzártörést), hiszen az elkövetési módszer egy tanult viselkedés, amely dinamikus és képlékeny, ellenben a bűnügyi profilalkotás esetében a magatartást elemezzük, amely túlmutat a munkamódszeren (*modus operandin*), hiszen az veleszületett, statikus és merev, alapvetően ugyanaz marad az idő múlásával.

⁹ Barta (2001) 29.

¹⁰ Forum der Kriminalistik (1970/22) 128.

¹¹ Gross (1894) 663.

Az eddig ismert és használt kriminalisztikai módszereket kiegészíti a profilalkotás a tekintetben, hogy mint már említett belső készítés eredménye során létrejött helyszíni elváltozásból von le következtetést. A nyomozás során szerzett profilalkotást segítő adatokat a kellő alapossgal lefolytatott helyszíni szemle és a már alkalmazott taktikai eljárások során feltárt információk alapján kaphatjuk meg. Eszerint a szükséges információk halmazát is meghatározza a profilalkotás, mert ezen adathalmaz elengedhetetlen feltétele az elkövetőre vonatkozó sajátosságok definiálásához. A profilalkotás során a legfontosabb kérdés az elkövető neme, kora, intelligenciája, amelyből determinálható az iskolai végzettsége, munkahelye, foglalkozása. Az életkor meghatározása esetében az elkövető fizikai erejét, irányítási képességét, cselekményre való felkészültségét és motivációját kell vizsgálni. Az elkövető intelligenciájának meghatározásával iskolai végzettségére, értelmi képességére következtethetünk. Ezt jellemzően találatkonysága (például elrejtett kulcs megtalálása), illetve az elkövetési tárgy megfelelő megválasztása és az elkövetői „kézjegye” határozza meg. Az elkövető lakhelyére következtethetünk egyrészt az iskolai végzettségéből, másrészt az elkövetés módjából és a helyszín megközelítéséből. A betöréses lopás esetében az eltulajdonított tárgyak mérete, súlya és szállíthatósága is meghatározza a helyszínre érkezés, valamint távozás módját. Például nagyméretű tárgy eltulajdonítása esetén minden bizonnyal gépjárművel érkezett, vélhetően a helyszín közelében hagyta a gépkocsiját. Az elkövetés időpontjából következtetést vonhatunk le a tettes időbeosztására, munkahelyére vagy éppen munkanélküliségére, illetve kockázatvállalására (nappali/esti órákban, forgalmas/kietlen terület) vonatkozóan. Az elkövetési helyszín az elkövető fantáziájától, helyismeretétől és szándékától függ. Megítélésem szerint ebben az esetben a vizsgálat tárgya a helyszín beláthatósága, védettsége, és a „nyert” zsákmány közötti logikai kapcsolat, úgynevezett költség-haszonelemzést kell végezni, de mindemellett fel kell tárni, hogy honnan szerezhettek tudomást az eltulajdonítani akart tárgyáról (vagyis olyan tárgy eltűnése, amely jellegének és költségének tekintetében nem illik a többi eltulajdonított tárgyak körébe). Az elkövető hobbijára utalhat, ha olyan dolgot is eltulajdonít, ami alapvetően értéktelen, de számára értékkel rendelkezik.

Fontos kérdés a károsult kiválasztása, hogy miért az adott személyt választja. Az áldozatok tanulmányozása segít a profil megalkotásában oly módon, hogy megismerhetővé váljon az elkövető belső logikája, illetve az áldozatok szimbolikus jelentése is fontos, hiszen ha azonos típusúak a sértettek, akkor nagy valószínűséggel a cselekmény előre megtervezett. Fel kell tenni a kérdést, hogy miért pont őt választotta, erre a kérdésre a sértett pénzügyi, családi háttere, napi rutinjának, életstílusának (szokások, szenvedélyek) megismerése által kaphatunk választ és következtethetünk az elkövető fantáziájára, céljára. A sértett rizikófaktorát és az elkövető által vállalt kockázatot együttesen kell értékelni.¹² Abban az esetben, ha alacsony rizikófaktorú személy válik sértetté, azzal az elkövető nagyobb kockázatot vállal, és előfordulhat, hogy az ezzel járó felfokozott érzelmi állapot motiválja a deliktum elkövetésére. A magas rizikófaktorból

¹² Kemény (1999) 3–20.

választott elkövető a helyismeretére adhat következtetést (tudja, hogy hol találhatóak ilyen áldozatok), amiből a lakhelyére következtethetünk, illetve intelligenciájára abban az esetben, ha különböző informatikai szoftverek segítségével szerez tudomást a sértett-ről (például cégadatbázis). Fontos lehet olyan állampolgárok felkutatása, akik értékes ingóságokkal rendelkeznek. Jelentőséggel bírhat, hogy a sértett milyen célból tesz feljelentést, vagyis „anyagi” ok miatt, vagy azért, hogy elkapják a tettest és megbüntessék, vagy félelemből és védelem keresése miatt. A profil tartalmazza a bűncselekmény rekonstrukcióját és az elkövető, valamint a sértett személyiségjegyeit is. A 13/2001. (X. 2.) ORFK utasítás tartalmaz egy kérdőívet, amely adatlap 256 db információra kérdez rá, ennek mintájára elkészített kérdőív felépítése:

- 1–24. kérdés: az elkövetési módszerre vonatkozóan gyűjt adatokat.
- 25–60. kérdés: a sértett adataira vonatkozik.
- 61–74. kérdés: az elkövetőre vonatkozik.
- 74–109. kérdés: a bűncselekmény körülményeit, leírását taglalja.

Ügyelemzés a profilalkotás segítségével

Nézzük kicsit részletesebben, hogyan is történik az elkövetői profilalkotás:

- *Inputok:* A bűncselekménnyel kapcsolatos információk összegyűjtése: fényképek, helyszínek, bűnügyi operatív helyzet – vagyis mi, hogyan és miért történt; profil elkészítéséhez és a motiváció megértéséhez is fontos az adott ország társadalmi-gazdasági és a lakosságra ható változások ismerete, ami érthetővé teheti az elkövetés indokát, és hogy miért pont ő követi el a bűncselekményt. Egyéb esetben, ha más jellegű a bűncselekmény: boncolási jegyzőkönyv, helyszíni fotók, elhunytól készült fotók, tanúk, rendőri (helyszínbiztosító) jelentés, vagyis ebben a szakaszban: a mi történt, hogyan történt és miért történt kérdésekre keressük a választ.
- *Feldolgozás:* a begyűjtött információk alapján a tetthelyet analizálni kell. A helyszíni elváltozásokból levonni az elkövető személyiségére vonatkozó következtetéseket és meghatározni, hogy az elkövetett bűncselekmény melyik viselkedéstípushoz tartozik (hasonlít a DSM V-re, ami a mentális zavarok diagnosztikai kézikönyve). Az USA-ban van egy lista az indokokra (például: terv volt vagy fantázia, esetleg mindkettő, mi váltotta ki a bűncselekményt: anyagi, érzelmi, például bosszú), meg kell állapítani mikor történt és mennyi ideig tarthatott a bűncselekmény, valamint mennyi idő telt el a megtalálásig, tetthely földrajzi-környezeti adatai.
- *Bűnügyi értékelés:* az események láncolatának összeállítása, azaz az elkövető bűncselekmény előtti, alatti és utáni tevékenységének leírásával; vagyis szervezett vagy szervezetlen elkövetői csoporthoz tartozhat és azon belül melyik alcsoportba tartozik.

- *Profil:* Milyen tulajdonságokkal körülírható személy követhette el a bűncselekményt, előzetes leírás a gyanúsítottról (nem, kor, faj, IQ, családi háttér, mentális egészségi állapot).
- *Írásos jelentés:* gyanúsított típusról elkészíteni az írásos jelentést.
- Az elkövetőről nem szabad szubjektív elképzelést alkotni, mindinkább a tárgyi bizonyítékok, elváltozások segítségével kell megállapítani, hogy a cselekménnyel milyen hatást, célt kívánt elérni. Vagyis az elkövető szemszögéből kell vizsgálni a helyszínt, a sértettet, hiszen az elkövetés karakterisztikái, a gondolati folyamat, eljárás az elkövetőt jellemzi, és a nyomozás lefolytatása során erre kell törekedni. Azaz a bűncselekményt a konkrét cselekvés körülményei alapján vizsgálva információkat szerezhetünk az elkövető jellemére vonatkozóan.

Hogyan is néz ki a profilalkotás a gyakorlatban, hogyan jutunk el a fentebb említett jellemzőkhöz?

Megjegyzem, hogy a következőkben bemutatott esetet a svájci hatóság nyomozta és vizsgálta ki, majd a vádemelés Magyarországon történt. Az eljárás során bizonyított elkövetések és azok főbb jellemzői:

2007. 11. 24. Lachenben lévő garázsüzembe 3 fő behatolt, ennek során navigációs eszközt és készpénzt, valamint kozmetikai terméket tulajdonítottak el. 2008. 11. 29. Baarban egy lakóházi irodába behatolva 4 elkövető eltulajdonított egy trezort, amelyben ékszerek voltak, valamint egy zenedobozt és telefonkészüléket, amelyek értéke 12 millió svájci frank. 2008. 12. 10 és 2008. 12. 11. között Sankt Gallenben egy vendéglátóipari szakközépiskolába törtek be (ismeretlen számú elkövető), ahonnan személyigazolványt, bankkártyát valamint 750 svájci frankot tulajdonítottak el. 2008. 12. 20 és 2008. 12. 21. között Sankt Gallenben 3 elkövető behatolt egy BMW autószervezbe, ahonnan 3 autót, 3 rendszámot, 4 abroncsot, valamint 4 órát és 4 napszemüveget vittek el. 2009. 01. 11. Sankt Gallen-i garázműhelyből Old Timereket akartak elvinni az (ismeretlen számú) elkövetők, azonban egy véletlenül arra járó férfi megzavarta őket és riasztotta a tulajdonost. Ezt követően a sorozat megszakadt – a nyomozás későbbi szakaszában kiderül –, ennek oka, hogy Magyarországon tartózkodott a csoport. 2010. 02. 26 és 2010. 02. 27. között Zürichben, egy autókereskedésbe behatolva 3 fő 1 gépjárművet eltulajdonított.

Fontos kérdés, hogy mikor csatoljuk be az első ügyet, hogyan állapítsuk meg, hogy mivel kezdtek és mi tekinthető első esetnek? Az elkövetői csoport értelmezéséhez szükséges az első eset beazonosítása, ugyanakkor kellően rugalmas időpont kialakítása szükséges, hogy a „dőglött” ügyek is összeegyeztethetők legyenek a meghatározó ügyekkel.

Az ügyben ismertté vált bűncselekmények elkövetési ideje jellemzően hétfvégére, néhány esetben hétköznapra, a késő esti vagy hajnali órákra esett. Az elkövetési időpontok között sajnos semmilyen ciklikusság, ismétlődés nem figyelhető meg. Az elkövetési helyek jellemzően Zug kanton, illetve az A1 és az A3 autópályáról könnyen

megközelíthető városok, így Baar, Sankt Gallen, Lachen, Zürich. (Teljes bizonyossággal állítható, hogy az utazóbűnözők gépjárművet használtak.) A behatolási mód/eszköz esetén testi erőt vagy felfeszítési módszert alkalmaztak, megjegyzem, ezen eszközök elegendek voltak a bűncselekmény végrehajtásához, vagyis a megválasztott eszköz alkalmas volt az elkövetésre. Az elkövetési magatartásra jellemző a jól szervezettség: felesleges kutatásnyomok nincsenek, sőt, nem célirányosan kerestek, hanem pontosan tudták, hogy hol találják az eltulajdonítani kívánt eszközöket, illetve soha semmit nem törtek össze, ami nem szükséges eleme a bűncselekménynek, így személyes problémái vélhetően nincsenek a sértettel. Majd a megszerzett tárgyakkal távoznak, amelyek lehetnek lemezszekrény, trezor (amelyeket kiszakítanak vagy kifeszítenek az eredeti helyükről), illetve gépjárművek.

Az utazóbűnözők 3 fő csoportra bonthatók:

- I. város és vonzaskörzete;
- II. sporadikus (egy alkalommal több betörés);
- III. külföldre menő.

A III. típus valójában az I. típus külföldi kiterjesztése, hiszen egy külföldi kapcsolatnak köszönhetően kiterjesztése annak a gyakorlatnak, amelyet egy magyarországi nagyvárosban és annak vonzaskörzetében is végezne.

Jellemzően 3-4 fő követi el a bűncselekményt. A sértettek jellemzően jó anyagi körülmények között élnek, foglalkozásukat tekintve vagyonekezelő, autókereskedő, gépjárműszervizes. Ellopott ingóságok jellemzően lemezszekrény, gépjármű, így vélhetően orgazda kapcsolattal rendelkeznek, megrendelésre történik ezek eltulajdonítása. A bűnügyi profilalkotás szempontjából kiemelkedően fontos az első ügy, ám nem élő nyomozásról beszélünk, így az ismertté vált esetek közül a legkorábbi elkövetési idejét tekinthetjük az első ügynek. Ez alapján a 2008. 11. 29. és 2008. 11. 30. között délután 13:00 és másnap reggel 8:00 között Baarban, Zug kantonban elkövetett esemény tekinthető első ügynek, amely sértettjének foglalkozása vagyonekezelő, a behatolás egy lakóházi irodába a mélygarázson keresztül a lépcsőház ajtajának kifeszítésével történt. Az eltulajdonított érték pedig egy trezor volt, amelyben gyöngysor, gyűrű volt, ezenkívül mobiltelefon és zenedoboz, amelynek összértéke körülbelül 12 millió svájci frank. A rendelkezésre álló adatok alapján az elkövetők száma 4 fő. Felesleges kutatásnyomok nincsenek, az elkövetési eszköz alkalmas volt a cselekmény elvégzéséhez. Könnyen és gyorsan megközelíthető és elhagyható a helyszín.

Miért ő volt a sértett? Hová lett a trezor? A sértett alacsony rizikófaktorú, elkövetési hely területkialakítási jelleg sem kriminogén. Így már vagy járt a helyszínen, vagy tippadó bevonásával szerzett információt. A sértett ügyfélkörének megfigyelése sem nyílt, sem operatív eszközökkel nem lehetséges, sőt kizárt annak nagy számára tekintettel. A trezort minden esetben elviszik a helyszínről és soha nem kerül elő valamilyen kieső részen, így olyan helyet kellett találnia, amely alkalmas ennek elrejtésére. Felmerül a kérdés, hogy az elkövetési hely környékén van-e ilyen helyszín, esetleg lehet-e telephelye az elkövetőknek? A zenedoboz nem volt benne a trezorban mégis elvitték,

fontos kérdés, hogy mi szüksége van egy férfi elkövetőcsoportnak zenedobozra, amikor jellemzően készpénzt, gépjárművet tulajdonítanak el, amelyeket könnyen tovább tudnak adni. 2007. 11. 24-én a lacheni garázsüzemből 3 elkövető készpénzt, gépjárművet, navigációs eszközt, kézkrémet, valamint illatszert tulajdonított el. Ez a deliktum annak ellenére, hogy korábban követték el mint az „elsőnek hitt” esetet, csak később kerül sor az egyesítésére. Megfigyelhető, hogy az orgazda kérése és a könnyen felhasználható készpénzen kívül az eltulajdonítási tárgy valamiféle személyes indíttatás által vezérelt, egyszerűen „kedvességéből” viszi ajándékba egy hölgynek. Van-e a vagyongazdálkodó ügyfelei között olyan hölgy, aki bérel vagy a tulajdonában van olyan hely, amely alkalmas lehet trezor tárolására és kinyitására? Érdekes, hogy Baarban csak egy bűncselekményt hajtanak végre, amelynek egyik fő oka lehet, hogy ne sodorják veszélybe magukat, másrészt nem kapnak tippet. 2009. január 11-én a Sankt Gallen Nova Garage nevű műhely hátsó ajtajának felfeszítése közben egy véletlenül arra járó személy észrevette őket és értesítette a rendőrséget. A bűnözőcsoport egy közeli bokros-fás résznél elbújva várta meg a kitérő rendőrök elvonulását.

Bűnözői profil: az elkövető rendezetten, átgondoltan, szervezeten követi el a cselekményt, a környezet adta lehetőségek szerint változtat. Előre megtervezi, kipróbálja a cselekmény elvégzésének feltételeit, orgazdakapcsolattal és tippadó bevonásával hajtja végre. Egyáltalán nem, vagy elenyésző tárgyasult elváltozást hagy hátra, amelynek oka, hogy a csoport tagjai már követték el ilyen deliktumot. Ám számolnunk kell azzal is, hogy jellemzően az elkövető csoport tagjai változnak, ami eredményezne úgynevezett „hibafaktort” az elkövetők részéről, mivel még nincsenek összeszokva, vagy kis mértékben a balszerencse is közrejátszhat. Ez esetben a bűnbanda vezetőjére jellemző, egyrészt mivel sokszor nagy kockázatot vállal a helyszínek tekintetében, hogy nem tűr ellentmondást a csoporton belül, büntársainak egy részét régebb óta ismeri, megfélemlítéssel (lelki és/vagy fizikai) vagy a domináns és erős jellemének köszönhetően tartanak ki mellette, felnéznek rá, megbíznak benne. Ebből következően a büntárs érzelmileg labilis, könnyen befolyásolható. A vezető a csoporton belül leosztja a szerepeket, meghatározza a büntársak feladatát (sofőr, figyelő, kutatást segítő) és a bűncselekmény után is ellenőrzi őket a lebukás veszélyének elkerülése miatt. Az sem kizárt, hogy az eltulajdonított értéket nem osztja szét, hanem csak kisebb összegeket ad nekik. Az elkövetők 25–35 év közöttiek, ettől nagy valószínűséggel nem fiatalabbak, mert azzal túl nagy kockázatot vállalna, hiszen az életvitelével és a korából adódó lázadó és hivalkodó magatartásával felhívhatja magára a figyelmet.

Nézzük meg két példán keresztül, hogyan is történik meg a fentebb utaltak alapján a gyakorlati profilalkotás, és mi a különbség akkor, ha alkalmazzák.

Az első esetben szexuális bűncselekmény esetén, ha az elkövető maszkot viselt, akkor vagy ismerte az áldozatot és/vagy már büntetett előéletű, tehát volt már gondja a rendvédelemmel, de emellett még arra is következtethetünk, hogy a cselekményét előre megtervezte, figyelte az áldozatát (amennyiben az áldozat a megszokott napi tevékenységétől eltérő helyen volt), ismerte a napi programját.

A második egy amerikai példa, amelyet pusztán az érdekesség kedvéért választottam, amelyben a profilalkotás segítségével sikerült beazonosítani az elkövetőt. Ez esetben nézzük meg, milyen mennyiségű következtetés állapítható meg. A bűncselekmények mind félreeső, sűrű erdős helyeken történtek, amelyek fölé zárt lombosítók borultak. Egyik terület sem közelíthető meg kocsival, az odajutáshoz legalább másfél kilométert kell gyalogolni. Az ügyben az elkövetés egyik helyszíne meglehetősen közel feküdt egy szervizúthoz, amely a park szabadtéri színpadhoz vezető ösvényét rövidítette le. Ebből elég erősen gyanítható, hogy az elkövető helybéli. Az áldozatokat hátulról, többszöri készsúrással ölték meg, következképpen az elkövető zárkózott (aszociális – kerüli az embereket, társaságot), határozatlan, nem képes a társalgásra, sem trükkre vagy ürügyre, amellyel rávehetné az áldozatait arra, amit ő akar. Az áldozatok jó fizikumúak voltak. Bár az elkövetési helyszín lehetővé tette volna, hogy valóra váltsa fantáziáját, hiszen annyi idő állt rendelkezésre, amennyit az elkövető akart, mégis villámgyorsan támadott. Válogatás nélkül csapott le áldozataira, kivárta, amíg valaki arra „téved”. Az elkövető valószínűleg fogyatékkal küzd, hiszen a félreeső helyeken nem kellett mással találkozni. Tekintve, hogy egyik áldozatot sem közelítette meg tömegben, vagy csalta magával, mégis úgy érezte, még a semmi közepén is, hogy villámgyorsan kell támadnia, ebből következően olyasvalakivel van dolgunk, aki valamiért sutának érzi magát. Azáltal kerekedett felül fogyatékoságán, hogy legyűrte gyanútlan áldozatát, így az ellenőrzése alá vonta, uralkodhatott rajta. A terepviszonyokat és a tanúvallomások nagy számát (feltűnt volna valakinek egy béna, félkezű ember) figyelembe véve vélhetően nem testi jellegű fogyatékosággal küzdött, illetve az elkövetés módja alapján az IQ-ja átlagos vagy a feletti. A legkézenfekvőbb a beszédhiba, hiszen amíg nem szólal meg, nem tűnik fel senkinek¹³. Szóval, a profilalkotás sokkal több információt tud adni az elkövetőről, hiszen olyan tudományos terület, amelyet a multidiszciplinaritás jellemez.

A profilalkotást a betöréses lopás esetén még nem használják, így alkalmazhatósága igencsak kétséges, a rendelkezésre álló információk alapján, és a felsorakoztatott szakirodalmakból – elméleti szinten – applikatív (alkalmazható) jellegére engednek következtetni.

Olyan formában, hogy a helyszíni jellegzetességeket, az elkövetőt és annak módszereit, illetve a sértettek tanulmányozásával meghatározhatók – ajánlásom szerint a betöréses lopás során keletkezett információkat a sorozatjelleg felosztása szerint sorba véve és az adatokat elemezve – felismerhetők a tettesre vonatkozó jellemzők. A profilalkotást jellemzően két szempont alapján lehet megközelíteni:

- személyi oldal, amely az elkövető fizikai tulajdonságainak, életkörülményeinek, társas kapcsolatainak, életkorának, nemének megállapítására irányul,
- cselekményi oldal, nevezetesen, hogy alkalomszerűen vagy előre megfontoltan követi-e el a bűncselekményt, és milyen kapcsolatban állhatott a sértettel, illetve mi motiválhatta az elkövetésben.¹⁴

¹³ Douglas et al. (1995) 145–153.

¹⁴ Lehoczki (2011) 62–81.

Az, hogy a profilalkotás alkalmazható-e a betöréses lopások esetén, azaz ez a fajta megközelítés segíteni tudja-e a bűnüldöző szervek munkáját jelenleg kétséget kizáró módon nem bizonyított. Ám az, hogy létjogosultsága van a módszernek, és ezzel párhuzamosan nagyobb és szélesebb körben való felhasználhatósága viszont kétségtelen.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bakóczy Antal (2006): *A vagyon elleni bűnözés és okai*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Barta Endre (1999): *A betöréses lopás nyomozása*. Budapest, Rejtjel Kiadó.
- Barta Endre (2001): *A sorozatbetörések felderítésének, bizonyításának elmélete és gyakorlata*. Budapest, Rejtjel Kiadó.
- Douglas, John – Olshaker, Mark (1998): *Sorozatgyilkosok*. Budapest, Gabo Kiadó.
- Forum der Kriminalistik, 1970. Szociológiai módszer a kriminalisztikában. *Belügyi Szemle*, 1. évf. 22. sz. 128.
- Gross, Hans (1894): *Handbuch für Untersuchungsrichter*. Graz, Pro Libris Verlagsgesellschaft.
- Kemény Gábor (1999): A profilalkotás adaptálásáról. *Belügyi Szemle*, 47. évf. 3. sz. 3–20.
- Kiss Anna (1995): Profilalkotás mint új kriminalisztikai módszer?. *Kriminológiai és kriminalisztikai évkönyv*, 32. sz. 217–232.
- Kó József (2006): *Vagyon elleni bűncselekmények*. Budapest, Complex Kiadó.
- Lehoczki Ágnes (2011): Irányzatok a bűnügyi profilalkotásban. *Belügyi Szemle*, 59. évf. 6. sz. 62–81.
- Lóczy Zsolt (2011): *A betöréses lopás nyomozása*. Budapest, RTE.
- Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor (2012): *Kriminalisztika Tankönyv*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.

ABSTRACT

Crime Profiling

HEGEDŰS Gábor

This publication intends to present a topic, the efficiency and the applicability of which have greatly divided the opinion of the experts. This method is a criminal analytical-evaluating activity technique that can facilitate the ongoing process of the investigation and its possible direction, thus, it has an investigation-supporting role. This method aims to support serialised cases or when the subject is unknown.

Keywords: *burglary theft, criminal profiling, crime scene analysis, method of perpetration, perpetrator contact*